

Čím Češi platili před sto lety?

Nové peníze nevznikly hned po vyhlášení republiky. Nadále se platilo mincemi a bankovkami rakousko-uherské korunové měny zavedené za Františka Josefa I.

Stříbrná korunová mince rakouské ražby vzor 1892 s portrétem Františka Josefa I. a rakouskou císařskou korunou (lícni a rubová strana).

První bankovky rakousko-uherské korunové měny byly výtvarně i technicky strážlivé, dýchalo z nich 19. století. Padesátikorunová bankovka vzor 1902 (rakouská strana).

Bronzová haléřová a niklová desetihaléřová mince rakouské ražby vzor 1892 reprezentují skupinu nejnižších nominálních hodnot, které už dnešní nejmladší generace nezažila (rubové strany).

Vrcholné bankovky korunové měny nezapřou svou barevností a technickým řešením opojení Tiskárny cenných papírů ve Vídni novými tiskovými možnostmi. Stokorunová bankovka vzor 1912 (uherská strana).

ARCHIV ČNB

Češi na svoje koruny čekali několik měsíců

Čím v době vzniku republiky Češi platili a jak se peníze změnily? Zeptali jsme se Jaroslava Moravce, hlavního metodika ochrany platidel z České národní banky. Zajímavé je, že se poté ještě dlouhou dobu platilo mincemi a bankovkami rakousko-uherské korunové měny. Její peněžní jednotkou byla koruna, která se dělila na 100 haléřů.

Koruna tedy nevznikla až za Československa?

Ne, byla zavedena měnovou reformou už v roce 1892, kdy v poměru 1:2 nahradila rakouský zlatý, který se dělil na 100 krejcarů. Tedy zlatý jen názvem, ve skutečnosti to byla stříbrná mince. Zlatý a krejcar ale byly v národech rakousko-uherského mocnářství zakořeněny tak hluboko, že se na ně běžně počítalo ještě asi dvacet let a v lidové mluvě se používaly pro označení mincí i za první republiky. Ale vraťme se ke koruně. Československo ji převzalo a po měnových otřesech a reformách v ostatních nástupnických státech zůstalo jediným, který si tento název trvale ponechal. Dnes zůstává už jen v České republice.

Proč je to zrovna koruna?

Název peněžní jednotky byl odvozen od koruny jako symbolu panovnické moci na „pomazaných hlavách“. Panovnické koruny byly zobrazeny i na samotných korunových mincích. Mince se razily ve dvou výtvarných podobách, takzvané rakouské ražbě v mincovně ve Vídni a uherské ražbě v mincovně v Kremnici. Obě ražby však měly stejné technické parametry a rovnocenně platily v rakouské i uherské části monarchie. Na korunové minci

rakouské ražby byla zobrazena rakouská císařská koruna a na uherské ražbě uherská královská koruna.

Byly dvoji bankovky?

Ne, bankovky vydávané Rakousko-uherskou bankou byly pouze jedny, ale místo líce a rubu se jejich strany označovaly jako rakouská a uherská strana. Měly stejný textový obsah a jejich výtvarné řešení bylo totožné nebo se doplňovalo. Zajímavostí je, že na rakouské straně bylo označení hodnoty v devíti jazycích národů Předlitavska – německy, česky, polsky, italsky, rumunsky, ukrajinsky, slovensky, srbsky a chorvatsky, či chcete-li srbskou a chorvatskou variantou srbochorvatštiny. Dva z těchto jazyků byly přitom zapsány cyrilicí. Na uherské straně byla pouze maďarština, což vyjadřovalo národnostní a jazykovou politiku Zalitavska. Tento princip byl porušen až v průběhu první světové války, kdy došlo v zájmu technického zjednodušení k návratu na líc s hlavním obsahem a vedlejší rub.

Jaké byly hodnoty mincí a bankovek? Jako dnes?

Nominální hodnoty byly nižší a celá skladba hodnot širší než dnes. Vezmeme-li stav těsně před zánikem monarchie, mince existovaly v hodnotách 1, 2, 10 a 20 haléřů, 1, 2, 5, 10, 20 a 100 korun. Bankovky existovaly v hodnotách 1, 2, 10, 20, 25, 50, 100, 200 a 1000 korun. Dnes máme u mincí i bankovek po šesti hodnotách.

Jaká byla reálná hodnota?

To je velmi složité, koruna byla v průběhu těch sta let několikrát devalvována i reval-

Více najdete na WWW.METRO.CZ

Jaroslav Moravec z České národní banky ČNB

vována, několikrát se přepočítávala, a to i rozdílné podle výše vyměňované částky a formy peněz. Nominální přepočítání je tedy obtížné, respektive nám mnoho neřekne. Můžeme si pomoci přes kupní sílu, tedy zjednodušeně množstvím zboží či služeb, které se za korunu daly pořídit. Tu však zase zkruslí rozdíly v cenách zboží a služeb různé kvality a významné změny v obecné dostupnosti některého zboží a služeb. Dámy ale určitě zaujme, že kostým stál kolem 30 korun. Boty 15 korun a malá kabelka 5 korun. Pány zase bude zajímat, že oblek přišel na 25 korun, svetr 5 korun, košile 3 koruny, ponožky 25 haléřů a půllitr piva na 15 haléřů. Kilogram chleba i litr mléka se daly pořídit za 30 haléřů, cukr za 80 haléřů, maslo a hovězí maso za 2,50.

Rakouský zlatý předcházecí koruně nebyl zlatý, koruna zlatá byla?

Korunové mince reprezentující peněžní jednotku byly stejně jako dvoukoruny a pětikoruny stříbrné, ale vyšší hodnoty, desetikoruny, dvacetikoruny a stokoruny, skutečně zlaté byly.

Platilo se zlatými mincemi?

Velmi omezeně. Obyvatelstvo se zlatých mincí obvykle hned po jejich obdržení zbavovalo a vyměňovalo je za bankovky. Byly mnohem praktičtější. Tento stav se dramaticky změnil po vypuknutí první světové války. Obyvatelstvo drahé kovy tezaurovalo, tedy stáhlo z oběhu a uschovalo jako hodnotu vysoce likvidní a kdykoliv použitelnou na úhradu prakticky čehokoliv.

Co ještě se za války změnilo?

Nominální hodnoty zlatých mincí existovaly od roku 1902 souběžně i v bankovkách. Horší to bylo s hodnotami stříbrných mincí, které neměly přímou náhradu. Rakousko-uherská banka proto musela prolomit hranici nejnižší nominální hodnoty 10 K, velké K bylo tehdy zkratkou rakousko-uherské koruny, a od roku 1914 tisknout ve velkých objemech také nízké hodnoty 2 K a později i 1 K. To však nebylo všechno. Stát stahoval z oběhu i mince z kvalitních kovů – bronzu a niklu, které se staly strategickými surovinami. Dvouhaléře a dvacetihaléře tak byly nahrazeny železnými a desetihaléře alpakovými ze slitiny mědi, zinku a niklu.

Bankovky se nezměnily?

Bankovky korunové měny byly od první emise z roku 1900 postupně nahrazovány novými, technicky dokonalejšími vzory a později i doplňovány zmíněnými nízkými hodnotami. Velké změny nastaly až v posledním čtvrtletí roku 1918, právě v době, kdy byl vyhlášen stát. Nominálová skladba byla doplněna jednoduše tištěnými jednostrannými hodnotami 25 a 200 K a v listopadu 1918 ještě vysokou hodnotou 10 000 K, která však na území státu oficiálně neplatila, protože ministr financí Alois Rašín odmítl vyhlášení její platnosti ve Sbírce zákonů. Tímto mincemi a bankovkami tedy platili Češi po vzniku Československa v říjnu 1918. I když byly zahájeny téměř okamžité přípravy, první prozatímní československé peníze byly vydány do oběhu až o pět měsíců, definitivní peníze dokonce až o devět měsíců později. **HOP**

Čtyřdevítkové zlato. Výroční mince

Česká národní banka poslala do světa už třetí mimořádnou zlatou emisí. Nominální hodnota zlaté mince Vznik Československa je 10 000 korun. Její prodejní cena byla v den emise v předvečer výročí téměř třicet tisíc a v čase poroste.

Na lícni straně mince je ztvárněno návrší s lípou, na rubu velký znak Československé republiky a podpisy Ed-

varda Beneše, Tomáše Garrigua Masaryka a Milana Rastislava Štefánika. Jako první vydala národní banka před pěti lety minci věnovanou věrozvěstům Konstantinovi a Metoději, předloni se na mimořádném platidle objevil mistr Jan Hus.

Dvacet výtvarníků zaslalo do soutěže pětadvacet sádrových modelů. Komise vybrala pro konečnou realizaci návrh

akademického malíře Vladimíra Pavlice. Od vyhlášení soutěže po slavnostní představení uběhl rok a půl.

V mincovně v Jablonci nad Nisou bylo vyraženo dvanáct tisíc mincí, z toho přes osm tisíc v takzvané špičkové kvalitě, zbytek ve standardním provedení (jiný druh leštění).

Na tuto sérii použila Česká národní banka 373 kilogramů zlata o ryzosti 999,9. **PH**

Vznik Československa vytvořil Vladimír Pavlica. METRO